Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet

Eduskunnan talousvaliokunnan asiantuntijakuuleminen 13.10.2021

Asia: K 18/2021 vp Ilmastovuosikertomus 2021

Maa- ja metsätalousministeriö kiittää mahdollisuudesta tulla kuultavaksi Ilmastovuosikertomuksesta 2021.

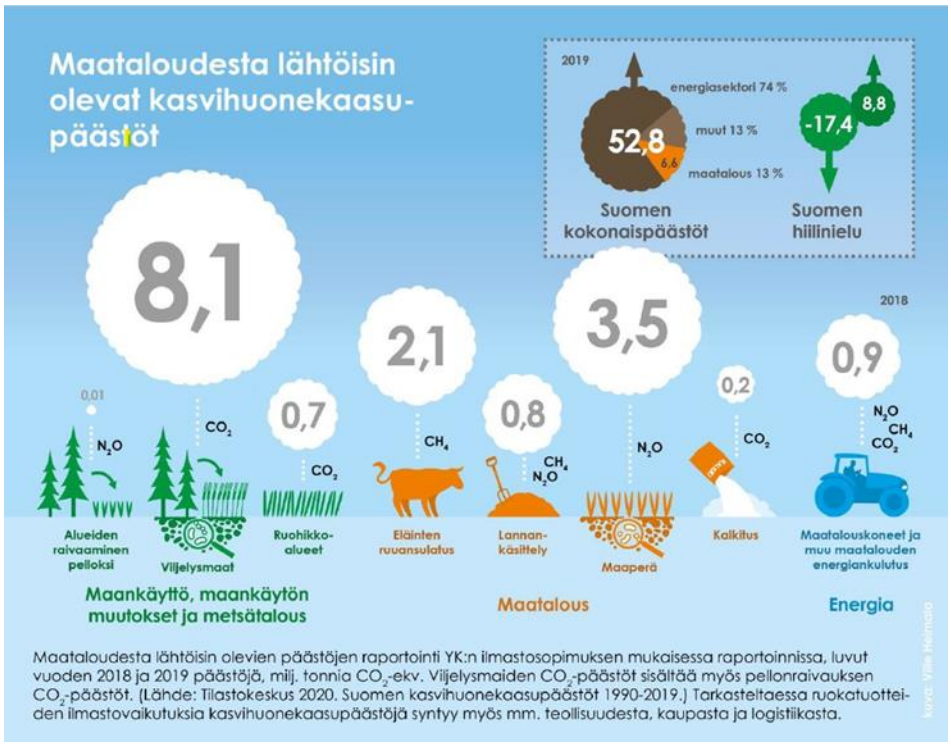
Maa- ja metsätalousministeriö on ollut valmistelemassa ilmastolain (609/2015) 14 §:n mukaista ilmastovuosikertomusta maatalouden, maankäyttösektorin, ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen osilta.

Maa- ja metsätalousministeriö haluaa nostaa ilmastovuosikertomukseen 2021 liittyen esille seuraavat asiakohdat:

Maatalous

Maatalouden kasvihuonekaasupäästöjä raportoidaan useammalla eri raportointisektorilla (maatalous-, maankäyttö- ja energiasektori). Maatalouden osalta vuosikertomukseen on sisällytetty kaikki eri sektoreilla raportoitavat päästöt kokonaiskuvan saamiseksi maatalouden kasvihuonekaasupäästöistä. Taakanjakosektorin maataloussektorilla tehtävät toimet vaikuttavat huomattavasti myös maankäyttösektorin päästöihin, jolloin niitä on hankala erottaa toisistaan. Lisäksi on hyvä huomata, että maankäyttösektorille on huomattavasti helpompi löytää päästövähennyskeinoja kuin maataloussektorille. Maataloussektorille tulisi löytyä keinoja, joilla pystyttäisiin erityisesti vähentämään kotieläinten ruuansulatuksen ja lannan sekä peltojen lannoitukseen liittyviä päästöjä ja näiden toteuttaminen on haastavaa ilman tuotannossa tapahtuvaa vähenemistä.

EU:n komissio on omissa arvioissaan havainnut myös yllä mainitut haasteet maatalouden päästövähennysten osalta. Siksi komissio on ehdottanut osana 55-valmiuspakettia ja maankäyttösektoria koskevaa ns. LULUCF-asetusta, että maatalouden päästöt irrotettaisiin taakanjakosektorista ja ruuantuotannon päästöjä tarkasteltaisiin yhdessä metsätalouden ja muun maankäytön kanssa 2030-luvulla. Maa- ja metsätalousministeriö pitää kyseistä ehdotusta lähtökohtaisesti kannatettavana.

Lähde: Luonnonvarakeskus

Maatalouden päästöt kaikilla raportointisektoreilla ovat pysyneet suhteellisen tasaisina tarkasteluvuosina 2005-2020.

Maatalouden osalta on hyvä huomata, että se ei ole ainoastaan kasvihuonekaasupäästöjen lähde, vaan se on metsien ohella yksi niistä harvoista sektoreista, joka pystyy myös sitomaan ilmakehästä hiiltä maaperään. Suotuisilla viljelykäytännöillä kuten talviaikaisella kasvipeitteisyydellä, monivuotisilla nurmilla ja kevennetyllä maanmuokkauksella tämä on mahdollista.

Ilmastolain mukaisesti maataloustuotantoon liittyvässä suunnittelussa on varmistettava, että ilmastonmuutoksen hillitsemiseen liittyvät toimet suunnitellaan ja toteutetaan niin, etteivät ne vaaranna kotimaista ruuan tuotantoa tai ruokaturvaa.

Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmaan sisältyvät seuraavat maatalouden päästövähennystoimet: eloperäisten maiden viljely monivuotisesti muokkaamatta, pohjaveden pinnan nostaminen säätösalaojituksen avulla, eloperäisten maiden metsitys ja kosteikkometsitys ja biokaasutuotannon edistäminen. Lisäksi edistetään maaperän hiilen lisäämistä ja säilyttämistä sekä 4-promillen aloitteen toimeenpanoa tutkimushankkeiden ja kokeilujen kautta. Ranska esitteli Pariisin ilmastokokouksessa 2015 4/1000- aloitteen, jonka tavoite on lisätä maaperän hiilen määrää vuosittain 0,4 prosentilla eli 4 promillella. Laskelmien mukaan tämä vähentäisi merkittävästi ihmisten aiheuttamia vuosittaisia hiilidioksidipäästöjä.

Kaikki edellä mainitut toimet ovat joko jo käytössä tai niiden käyttöönotto on työn alla. EU:n yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) uudistaminen

seuraavalle rahoituskaudelle on parhaillaan käynnissä ja siinä yhteydessä YMP:issä olevia maatalouden päästövähennystoimia on tarkasteltu uudelleen. YMP:in kautta ei ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista toteuttaa kaikkia maatalouden ilmastonmuutoksen hillitsemis- tai sopeutumistoimenpiteitä, vaan käyttöön tulee ottaa myös kansallisia toimenpiteitä.

Vuosikertomuksessa on nostettu esille useita hallitusohjelman mukaisesti käynnistettyjä toimenpiteitä:

- Kansallista biokaasuohjelmaa valmistellut työryhmä sai työnsä valmiiksi tammikuussa 2020. Biokaasualan kehityksen merkittävimmät haasteet liittyvät edelleen toiminnan heikkoon kannattavuuteen. Työryhmän ehdottamien toimenpiteiden toimeenpano on käynnissä.
- Maa- ja metsätalousministeriö on suunnannut rahoitusta ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelmaan, jolla rahoitetaan ravinteiden kierrätyksen innovatiivisia ratkaisuja. Kokeiluohjelma on jatkoa vuosina 2016–2018 käynnistetylle ohjelmalle.
- Investointituki biokaasulaitosten ja uusien lannankäsittelytekniikoiden tukemiseksi käynnistyi joulukuussa 2020. Lisäksi valmistelussa on ravinnekiertoon perustuva biokaasun tuotantotuki.
- Osana hallituksen koronaelvytyspakettia maatalouden investointituen ja maaseudun yritysrahoituksen tukiprosentteja biokaasuinvestointeihin on nostettu määräaikaisesti vuosille 2021-2022 50 prosenttiin.
- Kansallinen ilmastoruokaohjelma on valmistumassa. Ohjelma tähtää kulutetun ruoan ilmastojalanjäljen pienentämiseen sekä ymmärryksen lisäämiseen ruoantuotannosta. Lisäksi tavoitteena on tukea yhteiskunnan siirtymistä kohti ilmastokestävää ruokajärjestelmää.
- Hallitusohjelmassa on asetettu tavoite ruokahävikin puolittamisesta vuoteen 2030 mennessä. Koko ruokajärjestelmä on laatinut tiekartan hävikin vähentämiseksi ruokaketjun jokaisessa vaiheessa. Tämä valmistui vuoden 2021 alussa. Luonnonvarakeskus (Luke) on koordinoinut työtä, jossa Suomeen on kehitetty kansallinen ruokahävikin seurantajärjestelmä.
- Hallitusohjelmassa todetaan, että ruokajärjestelmän kestävyyden parantamisessa merkittävä rooli on julkisilla hankinnoilla ja julkisilla ruokapalveluilla. Tavoitteeksi julkisille ruokahankinnoille ja ruokapalveluille on asetettu kalan ja kasvispainotteisen ruoan osuuden lisääminen, mikä on tavoitteena myös virallisissa ravitsemus- ja ruokailusuosituksissa.

Lisäksi ruuan kulutukseen liittyvänä toimena keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmassa on nostettu esille ravitsemussuositusten mukainen syöminen.

Ruokahävikin ja ravintotottumusten muuttaminen eivät suoraan vähennä Suomessa raportoitavia maataloussektorin ja maankäyttösektorin päästöjä, vaan päästöjen vähentymisen edellytyksenä on, että nämä aiheuttavat myös muutoksia kotimaisen ruoan tuotantoon.

Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet

Budjettineuvotteluissa linjattiin maatalouden osalta, että maatalouden päästöjä taakanjakosektorilla vähennetään 0,4 Mt nykytoimiskenaarioon verrattuna vuoteen 2030 mennessä. Päästövähennyskeinoina nostettiin esille erityisesti ilmastoystävällisen rehun osuuden lisääminen markkinoilla ja kosteikkoviljelyn edistäminen sekä hiilensidonnan markkinoiden ja kannustimien kehittäminen.

Maankäyttösektori

Maa- ja metsätalousministeriön johdolla on käynnistetty hallitusohjelman mukaisen maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman laatiminen. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa, ja valmisteluaikana kuullaan keskeisiä sidosryhmiä sekä kansalaisia. Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma tulee osaksi uuden ilmastolain mukaista suunnittelujärjestelmää.

Maankäyttösektorin toimenpiteillä voidaan vähentää päästöjä, ylläpitää sekä vahvistaa hiilinieluja ja hiilen varastoja sekä korvata fossiilisia ja muita runsaspäästöisiä raaka-aineita uusiutuvilla raaka-aineilla. Ilmastonmuutoksen aiheuttamien riskien, kuten lisääntyvien metsätuhojen, hallinta on tärkeää myös hiilivarastojen ja -nielujen säilymisen kannalta.

Maankäyttösektorilla on jo käynnistetty useita hiilinieluja lisääviä ja vahvistavia toimia. Hallituskauden aikana on otettu käyttöön joutoalueiden metsitystuki (on voimassa vuoden 2023 loppuun) sekä laajennettu tuhkalannoitustuen soveltamisalaa. Lisäksi Metsähallituksen omistajapoliittisilla linjauksilla on merkittävä vaikutus maankäyttösektorin nettonielun kasvattamiseen. Muista vaikuttavista ja kustannustehokkaista toimenpiteistä linjataan osana maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmaa kokonaiskestävyys huomioiden. Toimenpiteiden tavoiteltu nettovaikutus on vähintään 3 Mt CO2 -ekvivalenttia vuodessa vuonna 2035.

Lähde: MMM

Hiilestä kiinni -kokonaisuuden alla kehittämishankkeet sekä tieto-ohjelman toimenpiteet luovat pohjaa ilmastosuunnitelman toimenpiteiden vaikuttavalle toimeenpanolle. Hankkeissa tuotetun tiedon ja pilotointien avulla voidaan edelleen vähentää toimenpiteisiin ja niiden vaikutusarviointeihin liittyviä epävarmuuksia. Erityisen tärkeää on vahvistaa maaperässä olevaan hiileen liittyvää tietopohjaa ja seurantaa. Maankäyttösektorin tutkimus- ja innovaatio-ohjelma puolestaan tuottaa tutkittua tietoa, jota hyödynnetään tulevaisuuden ratkaisuissa päätösten ja ohjauskeinojen sekä konkreettisten toimien pohjana. Tutkimus- ja innovaatiohankkeiden tuottama tieto vahvistaa myös uusiutuvien luonnonvarojen kestävää käyttöä, sekä maa- ja metsätalouden ja muun maankäytön kokonaiskestävyyttä.

Maankäyttösektorilla osa toimenpiteiden tuloksista voidaan saavuttaa pitkällä aikavälillä, mikä tulee ottaa huomioon toimenpiteitä valittaessa ja niiden vaikutuksia seuratessa. Suunnitelman ja sen vaikutusten seuranta tulee järjestää hyödyntäen mahdollisimman tehokkaasti olemassa olevat kansalliset, EU:n ja kansainväliset seurannat.

Hallituspuolueiden budjettineuvotteluiden yhteydessä (9.9.2021) linjattiin, että maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman valmistelussa huolehditaan, että Suomen EU LULUCF-nettotavoite ylittyy siten, että ns. LULUCF jousto toteutuisi. Näin maankäyttösektorin toimilla helpotetaan Suomelle ehdotettua taakanjakosektorin vuoden 2030 tavoitteen saavuttamista.

Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet

Ilmastonmuutokseen sopeutuminen

Ilmastonmuutokseen sopeutumisella tarkoitetaan politiikantekoa ja konkreettisia toimia, joilla muuttuvan ilmaston laajasti yhteiskuntaan ja ekosysteemeihin kohdistuvia vaikutuksia ja seurauksia ehkäistään, niihin varaudutaan ja sopeudutaan. Ihmisen toiminnasta johtuvien päästöjen jo aikaansaamat muutokset ilmastojärjestelmässä voimistuvat edelleen eikä kaikilta negatiivisilta seurauksilta voida välttyä. On siis välttämätöntä panostaa jatkossa yhä enemmän ennakoiviin toimiin ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi ja sen vaikutuksiin varautumiseksi, samalla kun hillintätoimien avulla pyritään välttämään pahimmat vaikutukset.

Menneen kesän poikkeukselliset helteet, kuivuus ja metsäpalot ovat osoituksia äärevöityvien sääilmiöiden laaja-alaisista vaikutuksista yhteiskunnan eri sektoreille. Näiden ilmiöiden suorat vaikutukset ovat kohdistuneet erityisesti maa- ja metsätalouden sekä muiden luonnonvara-alojen elinkeinojen lisäksi luontoon sekä kansalaisten terveyteen ja turvallisuuteen.

Maa- ja metsätalousministeriön johdolla on käynnistetty ilmastolain edellyttämä kansallisen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelman laadinta. Ilmastolain lisäksi suunnitelman laadintaa osaltaan ohjaavat myös vuonna 2021 hyväksytyt eurooppalainen ilmastolaki ja EU:n uusi sopeutumisstrategia, joka nostaa sopeutumistyön kunnianhimoa merkittävällä tavalla hillintätoimien rinnalle matkalla kohti ilmastokestävää Eurooppaa vuonna 2050.

Uusi sopeutumissuunnitelma valmistellaan laajassa yhteistyössä ajantasaiseen tieteelliseen tietoon pohjautuen ja nykyisen suunnitelman toimeenpanon kokemuksia hyödyntäen. Suunnitelmassa määritellään tavoitteet sille, miten Suomi sopeutuu ilmastonmuutoksen seurauksiin, sekä politiikka ja mahdolliset muut toimet tavoitteiden saavuttamiseksi. Suunnitelmassa ei käsitellä sitä, miten sopeudumme kiristyvän ilmastopolitiikan vaikutuksiin. Vuoteen 2030 ulottuva kansallinen sopeutumissuunnitelma on tavoitteena antaa valtioneuvoston selontekona eduskunnalle 2022 loppuvuodesta.

Kansallisen sopeutumissuunnitelman tavoitteiden ja politiikkatoimien rinnalla sopeutumisen edistämiseksi ja ilmastokestävyyden varmistamiseksi tarvitaan yhä suuremmassa määrin konkreettisia toimia eri hallinnonaloilla, alueilla ja kunnissa. Tietoisuus sopeutumisen tarpeesta ja merkityksestä on kasvussa, mutta osaamisessa, keinoissa ja resursseissa on edelleen merkittävästi parannettavaa.